

გ. ჩაჩანიძე, ნ. ფალიანი

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოტენციური შესაძლებლობების გამოვლენის კონცეპტუალური მოდელი
რეზიუმე

დამუშავებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოტენციური შესაძლებლობების გამოვლენის კონცეპტუალური მოდელი, რომელშიც ძირითადი ადგილი ეთმობა ქალაქის პოტენციური შესაძლებლობის ელემენტების განხილვას. მოდელი საშუალებას იძლევა მივიღოთ პოტენციური შესაძლებლობების ვექტორული მაჩვენებლები. ამ მაჩვენებლების საფუძველზე შეიძლება გადაიჭრას ანალიზისა და სინთეზის ამოცანები, რომლებიც დაგვეხმარება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების, ეკონომიკური რეფორმირების ძირითადი მიმართულებების და მართვის სრულყოფის საქმეში; სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური მახასიათებლების ურთიერთშეფასებისა და ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებაში; საინვესტიციო დისციპლინის განმტკიცებაში, რაც შექმნის მყარ საინვესტიციო გარემოს და წარმართავს ინვესტიციურ პროცესებს სასურველი გზით.

საკვანძო სიტყვები: კონცეპტუალური მოდელი, ვექტორული მაჩვენებელი, ანალიზი, სინთეზი, ოპტიმალური გადაწყვეტილება, ინვესტიცია, მართვის პროცესები, ობიექტ-ორიენტირებული, სტრუქტურულ-ფუნქციური, დიდ სისტემათა თეორია, მიზნობრივი ფუნქცია, ლოგიკური მოდელი.

შესავალი

საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ნებისმიერ ქვეყანაში სასურველი გზით ვერ წარიმართება ამ სფეროში არსებული მხოლოდ ცალკეული ამოცანების გადაჭრით. ეს პროცესი შედგება პრობლემათა მთლიანი ჯაჭვის ერთობლიობისგან, რომლის თითოეული რგოლი წარმოადგენს დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭირო, შემოქმედებითი საქმიანობის კონკრეტულ შედეგს. ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლა ისეთ გარდამავალ პერიოდში, როგორშიც ჩვენ ვიმყოფებით, წარმოუდგენელია იმ ინვესტიციური პროცესების გააქტიურების გარეშე, რომლებიც აღნიშნული ჯაჭვის ერთ-ერთი შემადგენელი რგოლია. საბაზრო ეკონომიკის მკაცრი კანონები, რომლის გამოცდილებაც ჩვენ, როგორც პოსტსოციალისტურ ქვეყანას, არ გაგვანია, გვაიძულებს ინვესტიციური პროცესი განვახორციელოთ ნებისმიერი გზით, თუნდაც დროებითი დათმობის ხარჯზეც და ზოგ შემთხვევაში, ინვესტიციების სასარგებლოთაც კი. მთავარია, საწყის ეტაპზე მოვიხილოთ ინვესტიციები და მივაღწიოთ ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას, რაც გვიბიძგებს, მეცნიერული და პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე ახალი მეთოდები ვეძიოთ, საინვესტიციო დისციპლინის განმტკიცებისათვის.

ძირითადი ნაწილი

საინვესტიციო გარემოს შექმნისათვის პირველ რიგში საჭიროა, ქვეყნის კონცეპტუალური, ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელის დამუშავება. ასეთი მოდელის შესაქმნელად მრავალი ფაქტორის გათვალისწინება მოგვიხდება, რომელთაგანაც ძირითადი პრიორიტეტი ენიჭება ქვეყნის პოტენციურ შესაძლებლობებს [1]. ქვეყნის პოტენციური შესაძლებლობების განსაზღვრა მარტივი არ არის, რადგან იგი უამრავ კომპონენტს მოიცავს, მაგრამ ძირითადი ფაქტორები აუცილებლად უნდა იყოს გამოვლენილი, რათა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სასურველ დონეს მივაღწიოთ. ამოცანაც სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ, სანამ ქვეყნის ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელის დამუშავებას შევუდგებით, უნდა განისაზღვროს ის ძირითადი მახასიათებლები, რომლებიც ემორჩილება მმართველ ზემოქმედებას, მაქსიმალურად ხელს შეუწყობს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას და მინიმალურად შეამცირებს ინვესტიციის მოხიდვის რისკ-ფაქტორებს.

ცხადია, სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ერთიანი პროცესია და პირდაპირ მიმართებაშია ქვეყნის ცალკეული ქალაქების (რაიონების, სოფლების), როგორც შემადგენელი რგოლების, ფუნქციონირების მართვის პროცესების სრულყოფასთან. მართვის პროცესების განხორციელება ნებისმიერ დონეზე, ეს იქნება ტერიტორიული, დარგობრივი თუ დარგთაშორისი, არა მარტო ითვალისწინებს რეგიონის, მხარის თუ ქალაქის ინტერესებს, არამედ მთლიანად მოიცავს ქვეყნის სახალხო-სამეურნეო, თუ სოციალურ-პოლიტიკურ ინტერესებს [1]. ამის გათვალისწინებით, ქვეყნის პოტენციური შესაძლებლობების გამოვლენის გამოკვლევებში ყურადღება უნდა გამახვილდეს სწორედ ამ ფაქტორებზე, როგორც ობიექტ-ორიენტირებულ და სტრუქტურულ-ფუნქციურ ერთეულებზე. გამოკვლევის ანალიზი უნდა ეყრდნობოდეს ანკეტირებისა და ინტერვიუების ექსპერტულ შეფასებებს, საწყისი მონაცემების სტატისტიკური დამუშავების შედეგებს. პირველ რიგში უნდა განისაზღვროს მართვის იერარქია და გამოვლინდეს მათ შორის ჰორიზონტალური და ვერტიკალური კავშირები, რაც

ფაქტობრივად წარმოადგენს სისტემური ანალიზისა და დიდ სისტემათა თეორიის ძირითადი კომპონენტია.

ვფიქრობთ, კონცეპტუალურ მოდელში ქვეყნის პოტენციურ შესაძლებლობათა რაციონალურად ასახვისათვის უნდა შედგეს პოტენციურ შესაძლებლობათა სისტემური კლასიფიცირება [2]. ჩვენ მიერ განხილული და გაანალიზებული ინფორმაციული მონაცემების საფუძველზე, ქვეყნის პოტენციურ შესაძლებლობათა კლასიფიცირება შემდეგნაირად გვაქვს წარმოადგენილი:

- **არაგანახლებადი რესურსების პოტენციალი** – ისეთი შესაძლებლობა, რომელიც დროთა განმავლობაში ამოიწურება და აღარ ემორჩილება აღდგენა-განახლებას; ასეთს შეიძლება მივაკუთვნოთ ქვეყნის მიწის რესურსი, სატრანსპორტო გამტარუნარიანობა და სხვ;
- **აღწარმოების პროცესის განახლებადი პოტენციალი** – მოსახლეობის გამრავლება, სატრანსპორტო საშუალებები, სათბობ-ენერგომომარაგების სისტემა და ა.შ;
- **პოტენციალი, რომლის გამოყენებასაც მიეყვარება რესურსების თვითაღწარმოების ზრდისკენ** – ის, რაც ადამიანის ინტელექტუალური შემოქმედების ნაყოფია, საზოგადოების განვითარების ძირითადი საფუძველია და აისახება მის კულტურაში, სამეცნიერო-ტექნიკურ პოტენციალში და ა.შ;
- **მოსალოდნელი საშიშროებისადმი (სტიქიური უბედურება, ეკოლოგიური კატასტროფები და სხვ.) გაფრთხილებისა და მისი შეკავების პოტენციალი;**
- **ადამიანთა, მატერიალური, ენერგეტიკული, ინფორმაციული და სხვ. შესაძლო რესურსების არსებობის პოტენციალი**, მათი დინამიკა, სტრუქტურა და კავშირები, მათ შორის ლატენცურიც, რაც არ ემორჩილება მართვას, წარმოშობს ნეგატიურ მოვლენებს და ერთგვარ საშიშროებას წარმოადგენს სოციუმის ცხოველმოქმედებისათვის.

კონცეპტუალური მოდელის შექმნისათვის დიდი სისტემების თეორიისა და სისტემური ანალიზის გამოყენება მოგვცემს მართვის ერთიანი კონცეპტუალური მიდგომის საშუალებას, რათა გამოვაგლინოთ ქვეყნის ძირითადი სისტემური მახასიათებლები, მოვახდინოთ მათი სტრუქტურირება და დეკომპოზიცია სირთულისა და სარგებლიანობის მიხედვით. ეს უკანასკნელი კი განსაზღვრავს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების იმ პრიორიტეტულ მიმართულებებს, რაც ხელსაყრელი იქნება ინვესტირებისათვის და შექმნის პოტენციურ ინვესტორთა ერთგვარ ინტერესთა სფეროს.

უნდა ითქვას, რომ განვითარებულ ქვეყნებში დიდი ყურადღება ეთმობა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მართვის სრულყოფის პრობლემებს. ამ მხრივ, უამრავი საინტერესო მეთოდოლოგიური ხასიათის სამეცნიერო კვლევებია ჩატარებული. მეცნიერთა ჯგუფების მიერ დამუშავებული და შემოთავაზებულია მართვის მნიშვნელოვანი მეთოდები და რეკომენდაციები, რასაც ეს ქვეყნები წარმატებით იყენებენ და საუკეთესო შედეგებსაც აღწევენ. საქართველოში ასეთი კვლევები ეპიზოდურ ხასიათს ატარებს და რაიმე არსებითი შედეგი ჯერ არ დაფიქსირებულა. ამის დამადასტურებელია საქართველოს ქალაქებში შექმნილი მძიმე სოციალური და ეკონომიკური პირობები, ქვეყანაში არსებული კრიმინოგენული სიტუაცია, ეთნიკური კონფლიქტები, სეპარატისტული მოძრაობა და სხვ.

თამამად შეიძლება განვაცხადოთ, რომ საქართველო წარმოადგენს მსოფლიო ცივილიზაციის მრავალსაუკუნოვანი განვითარების შედეგად დამკვიდრებულ ქვეყანას. იგი განხილულ უნდა იქნეს, როგორც მსოფლიოს სახელმწიფოთა სისტემაში შემავალი ტერიტორიული, სოციალურ-ეკონომიკური და სოციალურ-ეკოლოგიური სისტემა იმავე თანამდევი სპეციფიკური თვისებებითა და მიმდინარე პროცესებით, რითაც ხასიათდება ნებისმიერი განვითარებული სახელმწიფო. აქედან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნევთ, განვახორციელოთ ისეთი მიზნობრივ-პროგრამული და პრობლემურ-ორიენტირებული კვლევები, გამოვაგლინოთ პრობლემათა ფორმირების მაჩვენებლები და დავადგინოთ ქვეყნის მართვის შემოქმედების ის ფაქტორები, რომლებიც ზოგადსაკაცობრიოო ჭრილში განიხილება.

როგორც აღვნიშნეთ, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოტენციური შესაძლებლობები გამომდინარეობს მისი ცალკეული ქალაქების (რაიონების, სოფლების), პოტენციურ შესაძლებლობათა ერთობლიობიდან:

$$P_{ქვ} = P_{ქალ} \cup P_{სოფ}.$$

- სადაც $P_{ქვ}$ – ქვეყნის პოტენციური შესაძლებლობებია;
- $P_{ქალ}$ – ქალაქის პოტენციური შესაძლებლობები;
- $P_{სოფ}$ – სოფლის პოტენციური შესაძლებლობები.

უნდა აღვნიშნოს, რომ ქალაქის, როგორც ქვეყნის უმთავრესი შემადგენელი ელემენტის, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრობლემებს მთელ მსოფლიოში დიდი ყურადღება ექცევა. ამ პრობლემებზე მუშაობენ როგორც ქალაქის მერები და სხვა მმართველი ორგანოები, ასევე პოლიტიკოსები და ფილოსოფოსები, სოციოლოგები, ეკონომისტები და მათემატიკოსები,

სხვადასხვა დარგის წარმომადგენელი სწავლული მეცნიერები, მწერლები და მხატვრები და ა.შ. „ქალაქი არის არა მხოლოდ „მოდური“ ობიექტი სამეცნიერო კვლევებისა და განსჯისათვის, არამედ წარმოადგენს კაცობრიობისა და საუკუნის უმთავრეს პრობლემას“ [3].

ცხადია, ქვეყნის პოტენციური შესაძლებლობების ზუსტი კონცეპტუალური მოდელის შექმნისათვის უნდა ვფლობდეთ ინფორმაციას ყველა ქალაქის (და სოფლის) პოტენციური შესაძლებლობების შესახებ, რითაც ქალაქი (სოფელი) ხასიათდება. ამის მიღწევა შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ მოქმედებაში მოვიყვანთ საინფორმაციო და მართვის ავტომატიზებულ სისტემას, შევქმნით ინფორმატიზაციის სრულ კომპლექსს.

ქალაქის მართვის ავტომატიზებული სისტემის შექმნის საწყისი ეტაპია ქალაქისა და მუნიციპალური მართვის ორგანოების ძირითადი ფუნქციისა და ინფრასტრუქტურის ანალიზი. ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების და, რაც მთავარია, ეკონომიკური რეფორმების ძირითადი მიმართულებები და მართვის სრულყოფის ასპექტები; კონკრეტდება რიგი პრიორიტეტული ამოცანები, რომელთა გადაწყვეტის პრობლემაც პირველ რიგში დგას ქალაქის მთავრობის წინაშე ეკონომიკური რეფორმირების გატარების პროცესში [4].

ქალაქის პოტენციური შესაძლებლობების ანთვალური იწყება მისი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობიდან, რასაც მოჰყვება განაშენების ფართობი, მცხოვრებთა რიცხვი, მოქალაქეთა ინტელექტუალური პოტენციალი, დემოგრაფია, დასაქმება, მომსახურების და კეთილმოწყობის დონე არსებული საწარმოები და დაწესებულებები, კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამეცნიერო კერები და სხვ. პოტენციური შესაძლებლობების მოდელის შექმნის საწყის ეტაპს წარმოადგენს საქალაქო სისტემების ფორმალიზებული აღწერა და ითვალისწინებს ქალაქის ტერიტორიაზე განთავსებულ, ერთმანეთისაგან დაშორებულ, მაგრამ ერთმანეთთან ფუნქციურად დაკავშირებულ ობიექტთა და მის შემადგენელ ელემენტთა მახასიათებლების დადგენას. ამასთან, გარდა იმისა, რომ მართვის ობიექტად ამ შემთხვევაში გვევლინება ქალაქი, როგორც ბუნებრივი და ხელოვნურად შექმნილ ქვესისტემათა ერთობლიობა, მას ემატება ადამიანთა კოლექტივი როგორც საწარმოო პროცესებთან დაკავშირებული, ასევე საყოფაცხოვრებო და სოციალური სფეროს ინტერესებით დაკავებული [3].

ობიექტის ფორმალიზებული აღწერა ითვალისწინებს ობიექტზე მიმდინარე პროცესების ადეკვატური მათემატიკური მოდელის შექმნას, რაც ყოველთვის არ ხერხდება. ეს გამოწვეულია ობიექტის ელემენტთა ქცევის არამდგრადობით და, ზოგ შემთხვევაში განუსაზღვრელობითაც კი. აქედან გამომდინარე, ზოგჯერ საჭიროა კომპრომისული გადაწყვეტილების მიღება, რაც შესაძლებელია მოდელში სისტემური ბლოკების ჩართვით, ეს კი იმიტაციას გაუკეთებს შექმნილ სიტუაციას რაციონალური გადაწყვეტილების მისაღებად.

მოდელის აგების პროცესში გათვალისწინებული უნდა იქნეს ისეთი ფაქტორებიც, რომლებიც თან სდევს ქალაქის მართვას. ესენია: უკუკავშირები ობიექტსა და სამართავ რგოლს შორის, ინფორმაციის შეგროვებისა და გადაცემის საიმედოობა, ინერციულობა, ობიექტთა სტრუქტურის ხარისხი, რაც გარკვეულწილად განსაზღვრავს კიდევ სისტემის ელემენტთა ქცევის მათემატიკური აღწერის ადეკვატურობას.

მეცნიერთა აზრით, ქალაქის ობიექტთა ფორმალიზებული აღწერის ცნება ერთგვაროვანი არ არის და ერთმანეთისაგან განსხვავდება. მიუხედავად ამისა, იგი მოიცავს ერთნაირ სტანდარტულ ელემენტებს:

$$A = A_1 \cup A_2,$$

სადაც

A – არის ქალაქის პოტენციური შესაძლებლობა და იყოფა ორ ქვეჯგუფად:

A₁ – ინტელექტუალურ შესაძლებლობათა პოტენციალი;

A₂ – ბუნებრივ-ხელოვნური შესაძლებლობების პოტენციალი;

B – მომსახურება;

C – დემოგრაფია;

D – წარმოება.

იმისათვის, რომ შევქმნათ ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნობრივი ფუნქციის სრული ლოგიკური მოდელი, გარდა აღნიშნული სტანდარტული ელემენტებისა, შემოვიტანოთ მოქალაქეთა უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის მახასიათებელი ელემენტიც და იგი E – თი აღვნიშნოთ.

ცხადია, ეს უკანასკნელი ასრულებს სასიცოცხლო როლს, რომლის გარეშეც ქალაქის არსებობა და განვითარება შეუძლებელია.

თავისთავად, მოქალაქეთა უფლებების დაცვის მახასიათებელი:

$$E = E_1 \cup E_2 \cup E_3,$$

სადაც E₁ სოციალური დაცვაა;

E_2 – ეკოლოგიური დაცვა;

E_3 – ყველა სხვა სახის (სამართლებრივი) უფლებების დაცვა.

ადამიანის სოციალური დაცვის სფერო ჩვენი ქალაქებისათვის თანდათან უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს, საბაზო ეკონომიკური სიტუაციისა და მართვის ადაპტირებული სტრუქტურის ცვლილებასთან მიმართებაში.

ცხადია, ფორმალიზებული აღწერის მოდელში უნდა აისახოს სოციალური დახმარებების სრული და ზუსტი ინფორმაცია როგორც რაოდენობრივად, ასევე სახეობებისა და ხარისხის მიხედვით, რაც ერთგვარი დინამიკური პროცესია და პერიოდულ აქტუალიზაციას საჭიროებს.

სამართლებრივი დაცვის ფუნქცია ეკისრება ძალოვან სტრუქტურებს და მოითხოვს მკაცრ საინფორმაციო-ანალიტიკურ გააზრებას. ეს პროცესი დღეისათვის ყველაზე სუსტი რგოლია ქვეყანაში და განპირობებულია როგორც ობიექტური, ასევე სუბიექტური ფაქტორებით. ქალაქის მოსახლეობა უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს იურიდიული ნორმატიული აქტების ხელმისაწვდომი საშუალებებით, რაც მოითხოვს მძლავრი ინფორმაციული ბაზის შექმნას, ინფორმაციული ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემა უშუალოდაა მიმართული ადამიანის პირადული ინტერესების დაცვისკენ. იგი მრავალასპექტიანი და მრავალკომპლექსური ამოცანაა. გამოვლინდება სტიქიურ უბედურებებში, კატასტროფებში, სხვადასხვა დაავადებებში, დაკავშირებულია ეკონომიკასთან, ტრავმებისთან, ადამიანის მატერიალურ კეთილდღეობასთან, საწარმოო ტექნოლოგიურ პროცესებთან. ამიტომ, ეკოლოგიური უსაფრთხოების დაცვის მიზნით, საჭიროა სიტუაციის დროული შეფასება, პროგნოზირება და გადაწყვეტილების მიზნობრივი განხორციელება. ეს პროცესი მართვას დაეკავშირება იმ შემთხვევაში, თუ ქალაქის ფორმალიზებული აღწერის მოდელში იგი ადეკვატურად იქნება ასახული.

განხილულიდან გამომდინარე, ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნობრივი ფუნქციის ზოგადი ლოგიკური მოდელი შეიძლება ასეთნაირად გამოვსახოთ [4]:

$$F = AUBUCUDUE,$$

სადაც F მიზნობრივი ფუნქციაა, U - ელემენტების ლოგიკური გაერთიანების სიმბოლო:

$$A = A_1 \cup A_2, \quad A_1 = \bigcup_{i=1}^m a_i, \quad A_2 = \bigcup_{j=1}^n a_j,$$

$$B = \bigcup_{k=1}^z b_k, \quad C = \bigcup_{r=1}^q c_r, \quad D = \bigcup_{\lambda=1}^e d_\lambda.$$

სადაც

a_{11} - სამეცნიერო პოტენციალი; a_{12} - ტექნიკური პოტენციალი; a_{13} - კულტურული პოტენციალი და ა.შ.;

a_{21} - ფინანსური პოტენციალი; a_{22} - ტერიტორიული პოტენციალი; a_{23} - კლიმატური პოტენციალი და ა.შ.;

b_1 - მომსახურების სახეობა; b_2 - მომსახურების მოცულობა; b_3 - მომსახურების მოთხოვნა და ა.შ.;

c_1 - შობადობა, c_2 - დემოგრაფიული შემადგენლობა, c_3 - კვალიფიკაცია და ა. შ.;

d_1 - წარმოების ტიპი, d_2 - წარმოების სიმძლავრე, d_3 - წარმოების მოთხოვნები, და ა. შ.;

ასეთივე თანამიმდევრობით აღიწერება რაიონებისა და სოფლების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნობრივი ფუნქციის ზოგადი ლოგიკური მოდელიც.

თუ გავითვალისწინებთ მიზნობრივი ფუნქციის ლოგიკურ მოდელში შემავალი წევრის E -ს აქტუალურობას, შეიძლება ვთქვათ, რომ მისი უარყოფის შემთხვევაში ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესი წყდება და მართვის სფეროში იქმნება ვაკუუმები, ანუ სიცარიელე:

$$(AUBUCUD)U\bar{E} = \bar{F} = \emptyset.$$

მოცემული სახის მიზნობრივი ფუნქციის დაკონკრეტებისათვის საჭიროა მასში შემავალი ტიპური ელემენტების მათემატიკური აღწერა და შესაბამისი კონცეპტუალური მოდელის შედგენა, რაც შესაძლებელია დიდი სისტემების თეორიის გამოყენებით.

ცხადია, უნდა განისაზღვროს აღსაწერი ობიექტის ელემენტთა სიმრავლე, რომელთაგან თითოეული შეიძლება ხასიათდებოდეს საწარმოო მაჩვენებლებით, ბუნებრივი რესურსებით, გეოგრაფიული კოორდინატებით, დანიშნულებით და ა. შ. რაც ამ ელემენტის ვექტორული მახასიათებელი იქნება. ამგვარი აღწერის შედეგად მივიღებთ შემდგენ ვექტორთა სიმრავლეს,

რომელთაგანაც, თითოეული გვიჩვენებს ქალაქის და შემდგომ კი, ქვეყნის პოტენციურ შესაძლებლობათა ნათელ სურათს.

დასკვნა

დამუშავებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოტენციური შესაძლებლობების გამოვლენის კონცეპტუალური მოდელი, რომელიც საშუალებას იძლევა მივიღოთ პოტენციური შესაძლებლობების ვექტორული მაჩვენებლები. ამ მაჩვენებლების საფუძველზე შეიძლება გადაიჭრას ანალიზისა და სინთეზის ამოცანები, რომლებიც დაგვეხმარება სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური მახასიათებლების ურთიერთშეფასებისა და ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებაში, ინვესტიციური პროცესების სასურველი გზით წარმართვაში.

ლიტერატურა

1. Юсупов Р.М. Научно-методические основы информатизации. Санкт-Петербург: Наука, 2000.
2. Боголюбов В. С. Особенности потенциалов крупного города// Тез. докл. 3-и международ. конф. – Мин-во общего и проф. образ. рф, СПГТУ, АЙНРФ – СПб, 1998.
3. Ковалевский С.С., Кульба В.В. Проблемы разработки средств информационной поддержки органов управления крупными городами. www.compuelug.ru. 2002.
4. ჩაჩანიძე გ., ფალიანი ნ. ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ზოგადი ლოგიკური მოდელი//ქურნალი „ინტელექტი“, N 1(15), 2003.

Г. Чачанидзе, Н. Палиани

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ВЫЯВЛЕНИЯ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ.

Резюме

Разработана концептуальная модель выявления потенциальных возможностей социально-экономического развития страны, в которой основное внимание уделяется рассмотрению элементов потенциальных возможностей городов. Модель дает возможность получать векторные показатели потенциальных возможностей. С помощью этих показателей можно решать задачу анализа и синтеза, что поможет в деле социально-экономического развития страны, в проведении экономического реформирования и в совершенствовании управления, в оценке различных экономических характеристик и принятии оптимальных решений, в подкреплении инвестиционной дисциплины для проведения инвестиционных процессов в целевом направлении.

G. Chachanidze, N. Paliani

CONCEPTUAL MODEL OF REVEALING POTENTIAL ABILITIES OF SOCIAL-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Summary

Conceptual model of revealing potential abilities of social-economic development of the country mainly focuses on defining and discussing the elements of the city's potential abilities. The model enables us to get vector data of potential abilities. On the basis of these data we can resolve the issues of analysis and synthesis which will contribute a lot to the country's social-economic development, essential branches of economic reforms and its management; to the evaluation of different social-economic features and to get the right optimal discussion; to confine strict investing discipline creating solid background and space for the investment directing investing processes in the way desirable.

Key words: conceptual model, vector data, analysis, synthesis, optimal decision, investment, management processes, object-oriented, structural0functional, the theory of huge systems, aimed function, logical model.